

Sažetak

Sanja Vulić, Zavod za lingvistička istraživanja HAZU, Zagreb
UDK 801.313:808.61, znanstveni članak,
primljen 29.1.1999., prihvaćen za tisak 12. 2. 1999.

On Some Names of Croatian Inhabited Places in the
Neighbouring States

On the basis of some examples from the existing Croatian names of Croatian inhabited places in the neighbouring states, the author draws attention to the necessity of integrating these names into the Croatian language.

PITANJA I ODGOVORI

JE LI NAZIV MINISTARSTVO
RAZVITKA I OBNOVE PRAVILAN?

25. siječnja o. g. na *Jezikovoj* telefonskoj tajnici netko je ostavio ovo pitanje:

Da li razvitak ili razvoj? U Hrvatskome pravopisu razvitak je upućen na razvoj, u Brodnjaku isto tako, a ministarstvo se zove: Ministarstvo razvitka i obnove.

Pitač je htio razgovarati, kad je nazvao, ali kad se susreo s telefonskom tajnicom, slučajno je zaboravio ostaviti svoju adresu. Naime u načelu ne odgovaramo na anonimna pitanja, ali ćemo ovdje prijeći preko toga jer je pitanje zanimljivo i od općega je interesa. To o anonimnosti ne pišemo iz hira, nego zato što želimo odgovoriti na svako pitanje, ako nije za javni odgovor, onda osobno. Na anonimno pitanje nema mogućnosti za osobni odgovor. Ponavljam, ni prije nismo vidjeli razloga za anonimnost, a pogotovu ga ne vidimo danas. Tko ne želi da mu javno spomenemo ime, neka kaže.

Kad se pogledaju jezični priručnici, tada se vidi da su ocjene riječi *razvoj* i *razvitak* iste ili veoma bliske. Tomo Maretić u *Jezičnome* je *savjetniku* napisao jasno: »*razviće, razvoj, Entwicklung, nijesu loše riječi kao ni razvijanje, razvitak.*« To za njim kratko ponavlja i *Jezični savjetnik* S.

Pavešića i suautora: »*razviće, razvijanje, razvitak, razvoj* dobre su riječi«. Možemo posumnjati u te ocjene jer Maretićeve danas baš ne cijenimo, a za Pavešićevu i suautora možemo misliti da bi bila drukčija da je pisana u slobodi kao što je današnja. Poslije, koliko sam mogao vidjeti, o tim se riječima nije pisalo osim u djelima koje je spomenuo pitač.

Odmah valja naglasiti da je njegovo uporište klimavo, on je gledao u 1. izdanje Hrvatskoga pravopisa, u novijim, od 2. do 4., to je upućivanje izostavljeno. To sam učinio ja da ne bi tko uputu shvatio upravo kao pitač. Brodnjak malo odudara, ali ni on izričito ne kazuje da je *razvitak* srbizam, uz tu riječ ima brojeve 1 i 4 što znači da je riječ tipičnija za srpski književni jezik. Ja zaista ne znam je li tipičnija, i *razvoj* ima srpske potvrde, ali da je *razvitak* hrvatska, to je sigurno. Ona nije izolirana riječ, jer pripada većoj porodici i širemu tvorbenomu tipu, načinjena je kao *ovitak, povitak, savitak, svitak, uvitak, zavitak*, da riječi kao *dobitak, probitak, napitak...* i ne spominjem. Riječ *razvitak* potvrđena je u djelima J. Kozarca, V. Novaka, A. G. Matoša, Lj. Jonkea, a vjerojatno i drugih. Riječ *razvoj* načinjena kao *ovoj, povoj, zavoj...* Kad su obje napravljene po sustavu, jezikoslovcu ne preostaje ništa drugo, nego da kaže da su obje

dobre. Zato u nazivu Ministarstva razvitka i obnove nema pogreške. Izabrana je jedna od dviju istoznačnih hrvatskih riječi. No to obični korisnici jezika ne vole čuti. Njihovo pitanje potječe iz težnje da čuju da je samo jedna pravilna, a druga nije. Kao što se vidi, ovdje se to ne može reći.

Pa ipak i u jeziku postoji težnja da jedan pojam ima jednu riječ, iako se to u jeziku često ne ostvaruje, zato se i naziva težnjom, ali norma nastoji da se ta težnja ostvari. Stoga se riječi često označuju različitim stilskim odrednicama kako bi bilo jasno koja je stilski neutralna, a ako su na stilskoj razini jednake ili podjednake da ih vrjednuju na neki drugi način kako bi jedna dobila normativnu prednost. Da je pitač to znao, mogao je pitanje postaviti preciznije: koju bismo riječ preporučili. To je već nešto drugo.

Prema potvrdama u rječnicima obje su riječi podjednako stare, potječu iz prošloga stoljeća pa na temelju toga ni jedna ne može imati normativnu prednost. Drugo je kad gledamo na tvorbene mogućnosti. Tada *razvoj* ima prednost. Od nje imamo niz izvedenih riječi: pridjev *razvojni*, prilog *razvojno*, imenicu *razvojnost* pa rjeđi pridjev *razvojit*, imenicu *razvojitost*, a od njih možemo izvesti i druge riječi ako se pokaže potreba. Od imenice *razvitak* nema tih mogućnosti ili one nisu tako jednostavne.

Na riječi *razviće* i *razvijanje* nisam se ovdje posebno osvrtao jer one ne dolaze u užu konkurenciju.

Stjepan Babić

KRSTARENJE ILI KRUŽNA PLOVIDBA?

vo Bachan iz Los Angelesa pita je li pravilnije reći *krstarenje* ili *kružna plovidba*. Kaže da se spori s jednim našim tamošnjim uredom koji oglašava krstarenje u smislu turi-

stičkoga putovanja brodom. Putuju zrakoplovom u Santiago u Čileu, potom brodom u Valparaiso, a odatle kroz Magellanov tjesnac do Buenos Airesa. Po njegovu sudu to bilo kružno putovanje. Smatra da je krstarenje izvedeno od *krst* kao i ukrštanje cesta, a mi imamo *križ* i križanje cesta. Za njega krstarenje ima prizvuk Jugoslaven-ske mornarice, s *krstašima* i *krstaricama*.

Istina jest da u slobodnoj upotrebi Hrvati većinom upotrebljavaju riječ *križ*, a Srbi *krst* (hrv. *Crveni križ*, srp. *Crveni krst*), ali treba naglasiti da su hrvatske riječi i *krst* i *križ* jer i Hrvati upotrebljavaju riječ *krst*, npr. *Krst Ivanov bijaše li od Neba ili od ljudi* (zagrebačka Biblija, Marko 11, 30) — *Jedan Gospodin! Jedna vjera! Jedan krst!* (isto, Efežanima 4, 5).

Pogotovu to vrijedi za izvedenice koje se često razlikuju i značenjem. Kažemo li:

1. *Dijete se križa.*
2. *Dijete se krsti.*

nismo rekli isto. Prvo znači da dijete desnom rukom na sebe stavlja znak križa, drugo da netko u crkvenome obredu dijete polijeva vodom i nadijeva mu ime. Zato se taj čin naziva *krst*, *krštenje*, *krstitke*. Onaj koji krsti, naziva se *krstitelj* (sjetimo se samo sv. Ivana Krstitelja), onaj koji je kršten, naziva se *krštenik*, a ime dobiveno na krštenju *kršno ime*, mjesto i posuda gdje se krsti naziva se *krstionica*. Zato smo mi *kršćani*.

Ima izvedenica od obiju osnova s razlikom u značenju. Jedna vrsta orla hrvatski se naziva *orao krstaš* jer je *križar* drugo (čovjek). Isto je tako hrvatska riječ i *krstarica* (bojni brod) jer je *križarica* žena (Jelena Križarica, blagdan 18. kolovoza).

Neke su hrvatske izvedenice samo od imenice *krst*. Jedna ptica iz porodice zeba hrvatski se zove *krstokljun*. *Raskrstiti s kime* znači rastaviti, odvojiti se i ne može se reći *raskrižati s kime*. Hrvatski se kaže *krstariti* 'hodati, ići, putovati, letjeti amo-tamo' i za taj pojam ima mnogo hrvatskih